

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญหลายประการประกอบกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้และมีทักษะในการประกอบกิจการงานในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของประเทศ แต่การที่จะได้กำลังคนที่มีความรู้และมีทักษะดังกล่าวนี้ การวางแผนการเตรียมกำลังคนอย่างมีระบบหรือการให้การศึกษแก่เยาวชนของชาติ ย่อมต้องอาศัยระบบการศึกษาที่ดี เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรม จึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ฉะนั้นการศึกษาจึงมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการพัฒนากำลังคนของประเทศให้มีประสิทธิภาพ

การศึกษาในระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนกระทั่งถึงอุดมศึกษาต่างก็มีความสำคัญต่อเนืองกันและมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันออกไป ระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับมุ่งเน้นความรู้พื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษามุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนให้ได้มีโอกาสสำรวจความสามารถ ความสนใจและความถนัดเฉพาะตน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2524) ส่วนระดับอุดมศึกษามุ่งพัฒนากำลังคนเพื่อประกอบวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ ในระดับสูงยิ่งขึ้น

ระดับมัธยมศึกษาเป็นระดับการศึกษาที่เชื่อมต่อระหว่างระดับประถมศึกษาและอุดมศึกษา แบ่งเป็นสองระดับ คือ มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งการศึกษาระดับมัธยมศึกษามุ่งฝึกผู้เรียนให้มีประสบการณ์ เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญที่สามารถจะนำไปใช้ปฏิบัติและประกอบอาชีพได้จริง หรือเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมหรือเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2524) เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ

ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ได้กำหนดให้ศิลปศึกษาอยู่ในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ ได้แก่ สาขาศิลปทัศนกรรมและสาขาศิลปกรรม เพราะกระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะ ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมอันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตใจ ช่วยแนะแนวทางในการแสดงออกและช่วยสร้างสรรค์สังคม จึงได้บรรจุวิชาศิลปะเข้าไว้ในหลักสูตรทุกระดับเรียกว่าวิชาศิลปศึกษา (ธนู แสงวงศ์ดี, 2521)

ศิลปศึกษามีใช้วิชาเฉพาะ หากแต่เป็นวิชาสามัญวิชาหนึ่งที่จัดการเรียนการสอนขึ้นภายในโรงเรียนและสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกเพศทุกวัย และทุกระดับความสามารถ ได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเสรี ทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความคิดจินตนาการ ความสนใจ และความถนัดตามธรรมชาติของเด็กแต่ละคน (เลิศ อานันทนะ, 2523) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ วิรัตน์ พิษณุไพบูลย์ (ในสุมิตร คุณานุกร, บรรณาธิการ, 2520) ที่กล่าวถึงความสำคัญของศิลปศึกษาไว้ว่า

"ศิลปศึกษา เป็นวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้เด็กมีพฤติกรรมอันดีงามทางด้านศิลปะ ศิลปศึกษาจึงเป็นวิชาสามัญที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยให้เด็กได้ทำกิจกรรมมีโอกาสสร้างสรรค์แก้ปัญหาและได้สัมผัสกับสภาพความเป็นจริง เพื่อเด็กจะได้มีประสบการณ์ในด้านสุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์"

การสร้างสรรค์และเทคนิคของการทำงาน จะเป็นการช่วยให้เด็กได้มีการพัฒนาในด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญาและความคล่องแคล่วในการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายให้สัมพันธ์กับความคิดและการแสดงออก ฉะนั้นศิลปศึกษาจึงมีความหมายต่อการศึกษามาก

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้กล่าวถึงศิลปศึกษาว่าเป็นการศึกษาเรื่องของการสร้างงานศิลปะ ซึ่งอาจเป็นทั้งการสร้างงานศิลปะของผู้เรียนเอง หรือการสร้างงานของผู้อื่น และเป็นวิชาที่จำเป็นต้องบรรจุไว้ในหลักสูตร เพราะเป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการ เรียนรู้ที่สำคัญ ๆ หลายประการและการเรียนรู้เหล่านั้นจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเติบโตขึ้น เป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข และเจริญก้าวหน้า

ศิลปะศึกษา มีบทบาทสำคัญยิ่งในการปลูกฝังค่านิยม ความคิด ความเข้าใจ ช่วยให้เยาวชนเข้าใจตนเองและสังคม เพราะศิลปะศึกษาช่วยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในทุก ๆ ด้าน และยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาสติปัญญาของเด็กให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ และคิดค้นขึ้นมาใหม่ โดยมุ่งหวังที่ส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิด เป็นตัวของตัวเอง และมีความสามารถในการตัดสินใจ เลือกรวิถีชีวิตของตนในอนาคตได้ ดังนั้นศิลปะศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านการแสดงออก การคิดริเริ่มสร้างสรรค์และดัดแปลง อันจะเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาบุคคลต่อไป และหากในสังคมใดมีประชาชนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง สังคมนั้นย่อมมีโอกาสพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว (ศิลปะชัย ชื่นประเสริฐ, 2524)

ในต่างประเทศ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1957) นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงทางศิลปะศึกษา ได้กล่าวถึงคุณค่าของการเรียนวิชาศิลปะศึกษาไว้ว่า "การที่เด็กได้ปฏิบัติงานทางศิลปะศึกษาจะช่วยส่งเสริมให้เด็กพัฒนาในด้านสุนทรียภาพ การรับรู้ สติปัญญาอารมณ์ สังคม การสร้างสรรค์และเทคนิคการทำงาน" และ เรแกน (Ragan, 1966) ได้แสดงความเห็นว่า "ศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่สำคัญยิ่งวิชาหนึ่งสำหรับเด็ก เพราะศิลปะศึกษาไม่ใช่วิชาเฉพาะแต่เป็นวิชาหนึ่งซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนวิชาอื่น ๆ และช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนภายในชั้นให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ศิลปะศึกษาจะช่วยให้เด็กทุกคนมีโอกาสพัฒนาความสามารถส่วนบุคคลได้อย่างเต็มที่ และช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม" ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของไอส์เนอร์ (Eisner, 1972) ว่า ศิลปะศึกษา เป็นวิชาที่มีคุณค่าในตัวเอง มุ่งสร้างเสริมด้านการศึกษาให้แก่เด็กอย่างกว้างขวาง ในการพัฒนาทางด้านจิตใจ และความคิดสร้างสรรค์อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติรวมกัน มีลักษณะพิเศษที่จำเป็นต่อเนื้อหาทฤษฎีแห่งความรู้ไปทดลองปฏิบัติจริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ และมีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความรู้สึกรักคิด และจินตนาการของตนเองอย่างกว้างขวาง รวมทั้งผู้เรียนได้

พัฒนาความรู้สึกรับรองทางสุนทรียภาพ จึงนับได้ว่าศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคม

โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2523) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรในส่วนวิชาบังคับที่เรียกว่า วิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ ให้เลือกเรียน 6 สาขา คือ เกษตรกรรม ช่างอุตสาหกรรม คหกรรม พณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม ศิลปกรรม การที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะสาขาศิลปหัตถกรรม เพราะสาขานี้เน้นทางด้านศิลปะซึ่งประกอบด้วยรายวิชาต่อไปนี้ คือ ศิลปะนิยม ทฤษฎีสี ศิลปะประจำชาติ องค์ประกอบศิลปะ การเขียนภาพฉาย การออกแบบ-เขียนแบบ กายวิภาค ส่วนสาขาศิลปกรรมนั้นจะเน้นทางด้านดนตรี และนาฏศิลป์ ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาต่อไปนี้คือ ศิลปะนิยม 1 ศิลปะนิยม 2 สังคีตนิยม 1 สังคีตนิยม 2 ศิลปะการละครเบื้องต้น 1 ศิลปะการละครเบื้องต้น 2 ซึ่งทั้งสาขาศิลปหัตถกรรม และสาขาศิลปกรรมมีจุดประสงค์ของสาขาวิชาที่เหมือนกันทุกประการ ดังนี้คือ

1. เพื่อให้เกิดการแสดงออกอย่างเสรี ทั้งด้านความรู้สึกละและความคิดโดยอาศัยศิลปะเป็นสื่อ เพื่อให้ค้นพบศักยภาพของตนเพื่อการพัฒนาต่อไป
2. เพื่อให้รู้คุณค่าของศิลปะอันจะทำให้เกิดความนิยมชมชื่นในศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย
3. เพื่อให้รู้จักใช้ความรู้ ประสบการณ์ ทางศิลปะให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
4. เพื่อให้ไม่หาความรู้ความชำนาญด้านศิลปะและเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงานด้วยตนเอง และร่วมกับผู้อื่น
5. เพื่อให้ใช้ความรู้ ความสามารถ และความถนัดทางศิลปะในการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ และ/หรือ ช่วยส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพในท้องถิ่น

อนึ่ง วิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาต่าง ๆ ดังกล่าวประกอบด้วยรายวิชาย่อย ๆ หลายวิชา มีจำนวนทั้งสิ้น 12 หน่วยการเรียนรู้เท่ากันทุกสาขา เมื่อเลือกเรียนสาขาใดแล้วจะต้องเรียนทุกรายวิชาที่กำหนดไว้ในสาขานั้น

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 ซึ่งตามหลักสูตรนี้มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะในวิชาชีพเพียงพอแก่การดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีต่อ

อาชีพ เลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตน เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ
ดังนั้นโครงสร้างของหลักสูตรจึงจัดวิชาพื้นฐานอาชีพไว้สำหรับเป็นวิชาบังคับเลือก ดังปรากฏใน
แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา (คณะกรรมการ
ปฏิรูปการศึกษา, 2521) สรุปได้ว่า

1. การศึกษาวิชาชีพ มุ่งฝึกให้ผู้เรียนเกิดมีนิสัยรักการทำงานสามารถนำความรู้จาก
บทเรียนและการทำงานในโรงเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. การศึกษาวิชาชีพมุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ มีความรู้ความชำนาญที่สามารถจะ
นำไปใช้ปฏิบัติ และประกอบอาชีพได้จริงอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้รู้แนวทางที่จะศึกษาเพิ่มเติม
ตามความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคลอีกอย่างหนึ่ง
3. การศึกษาวิชาชีพ มุ่งฝึกวิชาชีพในระดับสูง เพื่อให้มีความสามารถและความชำนาญ
เฉพาะอย่าง และสอดคล้องสัมพันธ์กับการพัฒนาตลาดแรงงาน

เป็นที่ทราบกันดีว่า นักเรียนที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายมีจำนวนมากเกินกว่าที่มหาวิทยาลัย
จะรับเข้าเรียนได้ แทนที่จะได้ก้าวสู่ตลาดแรงงานประกอบอาชีพ เป็นกำลังผลิตของประเทศกลับ
ต้องว่างงาน เพราะไม่มีความรู้ด้านวิชาชีพเลย ดังนั้นการจัดวิชาชีพขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ตอนปลาย ก็เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้วิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ
สนองความสนใจ และความต้องการตามความถนัดของแต่ละบุคคล ให้โอกาสผู้เรียนได้ฝึกฝนในภาค
ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะ มีประสบการณ์ มีฝีมือในวิชาชีพ แม้เรียนจบแล้วไม่ได้ศึกษาต่อในระดับ
อุดมศึกษา ก็อาจจะเป็นจุดเริ่มต้น มีประสบการณ์ใช้ในการประกอบอาชีพได้

ส่วนนักเรียนที่ต้องการจะศึกษาต่อทางด้านศิลปะในระดับอุดมศึกษา ก็มีโอกาสสอบ
คัดเลือกเข้าศึกษาต่อในสถาบันและสาขาวิชาที่ตนต้องการได้ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวง
มหาวิทยาลัย ได้เปิดรับสาขาต่าง ๆ ทางด้านศิลปะในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ดังนี้
(ทบวงมหาวิทยาลัย, 2532)

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาสถาปัตยกรรม

คณะศิลปกรรมศาสตร์ (จะเปิดรับนักศึกษาปีการศึกษา 2535-2539

ตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	สาขาสถาปัตยกรรมและสาขาออกแบบอุตสาหกรรม
คณะศิลปกรรมศาสตร์	สาขาทัศนศิลป์ และสาขานฤมิตศิลป์
คณะครุศาสตร์	สาขาวิชาเฉพาะศิลปศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	สาขาสถาปัตยกรรม
คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์	สาขาจิตรกรรม สาขาประติมากรรม และสาขาภาพพิมพ์
คณะมัณฑนศิลป์	สาขาการออกแบบภายใน สาขาออกแบบผลิตภัณฑ์ สาขาประยุกต์ศิลปศึกษา และ สาขาออกแบบเครื่องเคลือบดินเผา
คณะโบราณคดี	สาขาโบราณคดี และสาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	สาขาสถาปัตยกรรม สาขาสถาปัตยกรรมภายใน สาขาศิลปอุตสาหกรรม และสาขานิเทศศิลป์
----------------------	---

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

คณะมนุษยศาสตร์	สาขาศิลปศึกษา
----------------	---------------

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน (ชื่อในขณะที่ยังดำเนินการศึกษาวิจัย ปัจจุบันได้สถาปนาเป็นมหาวิทยาลัยบูรพา)

คณะมนุษยศาสตร์	สาขาศิลปศึกษา
----------------	---------------

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะวิจิตรศิลป์	สาขาศิลปะไทย สาขาจิตรกรรม สาขา-ภาพพิมพ์ และสาขาประติมากรรม
----------------	--

นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาต่อทางด้านศิลปะในสถาบันสังกัดกรมการฝึกหัดครู และสถาบันสังกัดกรมอาชีวศึกษาได้อีกด้วย ดังนั้นนักเรียนที่ต้องการจะศึกษาต่อทางด้านศิลปะในระดับอุดมศึกษานั้นจะต้องเลือกแผนการเรียนและวิชาพื้นฐานวิชาชีพให้ถูกต้องตามความสนใจ และความถนัดของตนเอง อันจะเป็นแนวทางในการค้นหาศักยภาพแห่งตน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นในการเลือกเรียนวิชาศิลปศึกษาสาขาศิลปหัตถกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยตรง ยังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาไว้ ผลงานวิจัยที่นำมาเสนอต่อไปนี้อาจเป็นแนวทางที่จะชี้ให้เห็นถึงผลกระทบต่อ การเลือกเรียนวิชาพื้นฐานวิชาชีพสาขาศิลปหัตถกรรมบ้างตามสมควร งานวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับดังกล่าวโดยสังเขปมีดังนี้ คือ

ลัดดาวัลย์ ไคว้ตระกูล (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุของการเลือกและไม่เลือกแผนการเรียนวิชาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สังกัดโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่เป็นสาเหตุของการไม่เลือกแผนการเรียนวิชาชีพ ไม่ขึ้นอยู่กับเพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และเขตที่ตั้งของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

ปราณี ทองคำพงษ์ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดแผนการเรียนวิชาชีพ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท จัดแผนการเรียนด้านวิชาการ และมีแผนการเรียนวิชาอาชีพร่วมด้วยเป็นส่วนใหญ่ และการจัดแผนการเรียน อาศัยขีดจำกัดของทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่ สำหรับปัญหาการจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพที่พบมากที่สุด ได้แก่ ด้านความพร้อมของโรงเรียน และด้านสถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน

วาสนา เจริญวิเชียรฉาย (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่องสิ่งจูงใจของนักศึกษาในการเลือกเรียนวิชาเอกศิลปหัตถกรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในวิทยาลัยอาชีวศึกษา กรุงเทพฯ

มหานคร ผลการวิจัยพบว่า สิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลจูงใจนักศึกษาในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรักความสนใจ และความถนัดในสาขาวิชาศิลปะทัศนกรรม สิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลจูงใจนักศึกษาในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านความคิดเห็นส่วนตัว และสิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลจูงใจนักศึกษาในระดับน้อย ได้แก่ ด้านความจำเป็นบางประการและด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องและผลการเปรียบเทียบสิ่งจูงใจ ปรากฏว่า สิ่งจูงใจที่มีผลต่อการเลือกเรียนวิชาศิลปะทัศนกรรมของนักศึกษาหญิงและนักศึกษาชายไม่แตกต่างกัน

ในต่างประเทศ แม็คควีน (McQueen, 1967) ได้ทำการศึกษาวิจัยพื้นฐานบางประการในการเลือกอาชีพ ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า แนวทางการเลือกอาชีพ เปลี่ยนไปตามอายุของนักเรียน การเลือกอาชีพของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีลักษณะคล้ายคลึงกันและเกณฑ์ในการเลือกอาชีพนั้น นักเรียนจะถือคุณภาพและรายได้ของอาชีพนั้น ๆ เป็นสำคัญ

คุก (Cook, 1967) ได้ศึกษาวิจัยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพของเด็กผู้ชาย ผลปรากฏว่า การเลือกอาชีพจะมีความสัมพันธ์กันอย่างไร้ระบบกับพื้นฐานเศรษฐกิจสังคม ระดับความปรารถนาทางอาชีพ สติปัญญา และความสนใจในอาชีพส่วนสภาพการแต่งงานของบิดามารดา และความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพอย่างมีนัยสำคัญ

แซนเนย์ (Channay, 1969) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกอาชีพของนักเรียนและพบว่า นักเรียนที่มาจากชุมชนซึ่งครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ จะพิจารณาด้านการเงิน การควบคุมงาน เกียรติยศสูงกว่านักเรียนที่มีจากชุมชนซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า นอกจากนี้ยังพบว่าความต้องการในด้านอาชีพของเด็กหญิงต่างจากเด็กชาย เพราะแนวทางที่จะนำไปสู่ความเป็นใหญ่แตกต่างกัน และจุดเด่นในด้านความสำเร็จก็แตกต่างกัน

ดอบบินส์ (Dobbins, 1969) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความปรารถนาและความมุ่งหวังทางด้านการศึกษาและอาชีพของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยปรากฏว่าครอบครัวมีอิทธิพลต่อเรื่องเหล่านี้มากกว่าบิดามารดาจะมีอิทธิพลมากต่อการเลือกอาชีพ และการศึกษาต่อ ส่วนเพื่อน ๆ จะมีอิทธิพลรองลงไป การเลือกอาชีพของนักเรียนขึ้นอยู่กับความสนใจ ความพอใจ ค่าจ้าง และลักษณะงานเป็นหลัก

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า การเลือกแผนการเรียนและการเลือกเรียนวิชาพื้นฐานวิชาชีพ มีความสำคัญมากที่จะชื่อนาคตในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป แต่ปรากฏว่าปัญหาของนักเรียนที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน ก็คือการเลือกวิชาเรียน การเลือกสาขาเรียน การเลือกแผนการเรียน และการเลือกอาชีพ กล่าวคือนักเรียนไม่ทราบว่า จะเลือกเรียนแผนการเรียนหรือสาขาวิชาใดไม่ทราบว่าเรียนไปเพื่ออะไร และไม่ทราบว่าอนาคตของตนควรประกอบอาชีพอะไร ดังนั้นเมื่อถึงโอกาสที่ต้องตัดสินใจ จึงเลือกแบบไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีเป้าหมายที่แน่นอนและไม่สมเหตุผล เมื่อเข้าเรียนได้ก็เรียนด้วยความลำบาก เมื่อสำเร็จออกมาประกอบอาชีพก็ไม่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จและก้าวหน้าเท่าที่ควร บางรายถึงกับต้องเปลี่ยนอาชีพอยู่เสมอซึ่งนับเป็นการสูญเสียทั้งต่อตนเองและประเทศชาติ (ประจวบ ประภาวงศ์, 2516)

ดังนั้นแรงจูงใจในการเลือกเรียนวิชาเลือกสาขาใดสาขาหนึ่งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นจึงมีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นตัวกำหนดอนาคตในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อในระดับสูง ซึ่งพยอม วงศ์สารศรี (2526) ได้แบ่งแรงจูงใจ (Motivation) ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) หมายถึงสภาวะของบุคคลที่มีความต้องการที่จะทำ หรือเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างด้วยจิตใจของตนเองที่รักการแสวงหาการจูงใจประเภทนี้ได้แก่ ความสนใจ เจตคติ ความต้องการ ซึ่งมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างดี เพราะครูจะไม่ต้องหากลวิธีมาชักจูงให้เด็กเกิดแรงจูงใจในการเรียนวิชานั้น ๆ แม้สิ่งที่เรียนจะยาก เด็กก็เต็มใจที่จะเรียน

2. แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) หมายถึงสภาวะของบุคคลที่ได้รับการกระตุ้นจากภายนอกให้มองเห็นจุดหมาย และนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมของบุคคลได้แก่ เป้าหมายหรือการคาดหวังของบุคคล ความรู้เกี่ยวกับความก้าวหน้า เป็นต้น

การวิจัยครั้งนี้มุ่งสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและแรงจูงใจในการเลือกเรียนรายวิชาในสาขาศิลปหัตถกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งตรงกับแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจของพยอม วงศ์สารศรี ที่กล่าวไว้ในข้างต้น

ความสำเร็จและความล้มเหลวในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาขึ้นอยู่กับความสามารถในการเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่มากเพราะ

ว่าการเรียนในระดับอุดมศึกษา หรือการออกไปประกอบอาชีพหลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาแล้วก็ดี ย่อมต้องอาศัยสติปัญญาความสามารถ และความถนัด ประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญ

พรหมี ช. เจนจิต (2528) ได้ชี้ให้เห็นว่า นักเรียนที่มีบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และพื้นฐานทางการศึกษาต่างกัน จะมีผลทำให้ทัศนคติและความสนใจแตกต่างกัน โดยเฉพาะนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่อยู่ในช่วงที่มีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและพร้อมที่จะแสวงหาเอกลักษณ์ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับตนเอง

ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าการได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับสาเหตุและแรงจูงใจในการเลือกเรียนรายวิชาในสาขาศิลปหัตถกรรมระหว่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ กับนักเรียนแผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษา ซึ่งมีประสบการณ์และพื้นฐานทางการศึกษาที่ต่างกัน จะเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน พัฒนาหลักสูตรแบบเรียน รวมทั้งเทคนิควิธีการสอนรายวิชาในสาขาศิลปหัตถกรรม ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน อันจะนำไปสู่การประกอบอาชีพและการศึกษาต่อในระดับสูงอย่างมีประสิทธิภาพ และจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและแรงจูงใจ ในการเลือกเรียนรายวิชาในสาขาศิลปหัตถกรรมระหว่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ และแผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุ และแรงจูงใจในการเลือกเรียนรายวิชาในสาขาศิลปหัตถกรรมระหว่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ และนักเรียนแผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษา แตกต่างกัน เพราะว่า

นักเรียนที่มีบุคลิกภาพ ประสบการณ์และพื้นฐานทางการศึกษาต่างกัน จะมีผลทำให้ทัศนคติและความสนใจแตกต่างกัน โดยเฉพาะนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่อยู่ในช่วงวัยที่มีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา และพร้อมที่จะแสวงหาเอกลักษณ์เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับตนเอง (พรรณี ช. เจริญจิต, 2528)

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและแรงจูงใจในการเลือกเรียนรายวิชาในสาขาศิลปะทัศนกรรม ระหว่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ และนักเรียนแผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษา โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ตัวอย่างประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.5 และ ม.6) แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ และแผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษาจากจังหวัดขอนแก่น, อุดรธานี, เลย, หนองคาย, 2533 จำนวน 360 คน

2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและแรงจูงใจในการเลือกเรียนรายวิชาในสาขาศิลปะทัศนกรรม ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 ระหว่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ และนักเรียนแผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. คำตอบที่ได้รับจากแบบสอบถามความคิดเห็นของตัวอย่างประชากรถือว่าเป็นคำตอบที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

ค่าจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สาขาศิลปหัตถกรรม หมายถึง รายวิชาบังคับเลือกสาขาศิลปหัตถกรรม ที่บรรจุไว้ใน หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524.

แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ หมายถึง แผนการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เน้นวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

แผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษา หมายถึง แผนการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เน้นวิชาสังคมศึกษา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาเยอรมัน

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) แบบสำรวจ (survey research) โดยใช้แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ประจำปีการศึกษา 2533 สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 9 จำนวน 360 คน จำแนกได้เป็น นักเรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ จำนวน 180 คน และนักเรียนแผนการเรียนสังคมศึกษา-ภาษา จำนวน 180 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นในการเลือกเรียนรายวิชาในสาขาศิลปหัตถกรรม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจพิจารณาแก้ไขความเหมาะสม แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นนักการศึกษาศิลปศึกษา จำนวน 5 ท่าน ตรวจพิจารณาแก้ไขความตรงของเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหาและการใช้ภาษาของแต่ละข้อความ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขใหม่ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 40 คน แล้วนำมาแก้ไขข้อความที่เข้าใจยาก ใช้ภาษาไม่ชัดเจนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แล้วนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่แท้จริง โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรด้วยตนเอง ทุกโรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อ

1. ครูผู้สอนรายวิชาในสาขาศิลปหัตถกรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน รวมทั้งหาเทคนิค วิธีการสอนรายวิชาในสาขาศิลปหัตถกรรม ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร แบบเรียน รายวิชาในสาขาศิลปหัตถกรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน
3. ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการเสริมสมรรถภาพทางการสอนของครูศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
4. สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนที่จัดการเรียนการสอนทางด้านศิลปะ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม
5. เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยที่ต่อเนื่องกันต่อไป